

ВПЛИВ ВОЄННО-КРИЗОВИХ ФАКТОРІВ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ В КОНТЕКСТІ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Р. П. МАЙДАНЮК, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет

У статті досліджено вплив воєнно-кризових факторів на формування та трансформацію підприємницького середовища в Україні в умовах повномасштабної збройної агресії та післявоєнного відновлення економіки. Обґрунтовано ключові напрями формування та розвитку підприємницького середовища в умовах післявоєнної відбудови економіки України. Запропоновано та обґрунтовано комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільності, зростання та конкурентоспроможності бізнесу в умовах високої невизначеності та трансформаційних змін. Систематизовано ключові фактори, що визначають рівень адаптаційного потенціалу суб'єктів підприємництва в умовах воєнно-кризових трансформацій та нестабільного зовнішнього середовища. Виявлено стратегічні напрями розвитку підприємницького середовища в умовах післявоєнного відновлення економіки України, що формують основу для забезпечення його стійкості, конкурентоспроможності та довгострокового зростання.

Ключові слова: підприємницьке середовище, воєнно-кризові фактори, мале підприємництво, відбудова економіки України, економічна відбудова, ризики, інституційне забезпечення, цифровізація, релокація підприємств.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки України характеризується безпрецедентним впливом воєнно-кризових факторів, зумовлених повномасштабною збройною агресією, що спричинила глибокі структурні деформації у функціонуванні національної економічної системи. Руйнування виробничої, транспортної та енергетичної інфраструктури, втрата частини економічного потенціалу, порушення логістичних ланцюгів і зниження ділової активності призвели до істотного ускладнення умов ведення підприємницької діяльності [1].

Водночас підприємницьке середовище зазнає комплексного впливу не лише прямих воєнних загроз, але й супутніх кризових явищ, серед яких – макроекономічна нестабільність, інфляційні процеси, обмежений доступ до фінансових ресурсів, зниження інвестиційної привабливості, а також загострення соціально-трудових проблем, пов'язаних із міграцією населення, мобілізаційними процесами та трансформацією структури зайнятості.

Особливої актуальності набуває проблема формування ефективного підприємницького середовища в умовах високої невизначеності, коли традиційні механізми функціонування бізнесу втрачають свою ефективність, а адаптаційна

спроможність суб'єктів господарювання стає ключовим фактором їх виживання та розвитку [1]. У цих умовах підприємництво виконує не лише економічну, а й соціальну функцію, забезпечуючи зайнятість населення, підтримку доходів домогосподарств і стабілізацію соціально-економічної ситуації в регіонах.

Разом з тим, існуюче інституційне середовище та механізми державного регулювання не повною мірою відповідають викликам воєнного та післявоєнного періодів [2, 3]. Спостерігається недостатній рівень координації між державними органами, бізнесом та інфраструктурою підтримки підприємництва, що ускладнює реалізацію ефективної політики відновлення.

У контексті відбудови економіки України особливого значення набуває переосмислення ролі підприємницького середовища як ключового драйвера економічного зростання та структурної модернізації. Формування сприятливих умов для розвитку підприємництва потребує розроблення нових підходів до управління економічними процесами, спрямованих на підвищення стійкості, адаптивності та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу впливу воєнно-кризових факторів на підприємницьке середовище та обґрунтування ефективних напрямів його розвитку в умовах відбудови економіки України, що визначає потребу у формуванні нових організаційно-економічних механізмів підтримки підприємництва та забезпечення його сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку підприємницького середовища в умовах воєнно-кризових трансформацій є предметом активних наукових досліджень учених. Значний внесок у формування теоретичних основ підприємництва, соціально-трудова відносин та економічного розвитку зробили Белінська Я. В., Юр'єва П. Б. [4], Бортнік С. М., Вознюк Ю. С. [5], Чернега І. І., Хахалін М. В. [1], Балановська Т. І., Гоголюя О. П. [6], які обґрунтували роль підприємництва як важливого чинника економічного зростання, зайнятості та формування людського капіталу.

Сучасні дослідження значною мірою зосереджені на аналізі впливу кризових явищ, зокрема пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, на функціонування підприємницького сектору. Так, у працях українських науковців [7–9] визначено, що в умовах воєнного стану ключовими проблемами розвитку підприємництва є руйнування інфраструктури, порушення логістичних зв'язків, релокація підприємств та зниження інвестиційної активності. Водночас акцентується увага на необхідності адаптації бізнесу до нових умов функціонування та формування ефективної державної політики підтримки підприємництва. У наукових працях також досліджується трансформація фінансового сектору під впливом воєнно-політичних факторів, що безпосередньо впливає на доступність фінансових ресурсів для суб'єктів господарювання.

Суттєве скорочення кількості суб'єктів малого бізнесу та самозайнятого населення в умовах військових дій підтверджує високий рівень вразливості підприємницького сектору до зовнішніх шоків. Водночас відзначається його здатність до відновлення та адаптації у середньостроковій перспективі. Разом із тим, результати досліджень [10–12] свідчать, що, незважаючи на значні втрати,

більшість українських підприємств продовжують функціонувати, адаптуючись до нових умов господарювання, хоча стикаються з такими ключовими проблемами, як дефіцит трудових ресурсів, загрози безпеці персоналу та інфраструктурні обмеження.

Водночас, попри значну кількість наукових праць, недостатньо розкритими залишаються питання комплексного аналізу впливу воєнно-кризових факторів саме на підприємницьке середовище як цілісну систему, а також формування інтегрованих підходів до його відновлення в умовах післявоєнної реконструкції економіки України. Потребують подальшого розвитку методичні підходи до оцінювання трансформацій підприємницького середовища, з урахуванням інституційних, соціальних та інноваційних чинників.

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю поглиблення теоретичних і прикладних засад формування підприємницького середовища в умовах воєнно-кризових викликів та розроблення ефективних механізмів його розвитку в контексті відбудови економіки України.

Метою статті є дослідження впливу воєнно-кризових факторів на підприємницьке середовище України та обґрунтування напрямів його розвитку в умовах відбудови економіки.

Результати дослідження. В умовах воєнно-кризових трансформацій підприємницьке середовище України функціонує як складна адаптивна система, що реагує на динамічні зміни зовнішнього середовища [1, 7, 9]. Важливою характеристикою сучасного етапу є формування так званої економіки виживання, в межах якої пріоритетними стають не стільки показники прибутковості, скільки здатність суб'єктів господарювання забезпечувати безперервність діяльності, зберігати трудовий потенціал та адаптуватися до нових умов функціонування.

Однією з ключових тенденцій є релокація підприємств із територій активних бойових дій до більш безпечних регіонів. Такий процес супроводжується як позитивними ефектами (збереження виробничого потенціалу, підтримка зайнятості), так і негативними наслідками (додаткові витрати, втрата ринків збуту, порушення виробничих зв'язків) [9]. У результаті відбувається перерозподіл економічної активності, що змінює регіональну структуру підприємницького середовища. Водночас значного поширення набувають нові форми організації бізнесу, зокрема:

- ✓ дистанційна та гнучка зайнятість;
- ✓ цифрові платформи та електронна комерція;
- ✓ мікропідприємництво та самозайнятість;
- ✓ соціальне підприємництво.

Ці трансформації свідчать про поступовий перехід до більш гнучких моделей господарювання, що характеризуються високою швидкістю адаптації до змін.

Сучасне підприємницьке середовище України формується під впливом комплексу воєнно-кризових факторів, які мають системний характер і охоплюють економічну, соціальну та інституційну сфери [10]. Основні воєнно-кризові фактори:

- ✓ руйнування виробничої та транспортної інфраструктури;
- ✓ зниження платоспроможного попиту населення;

- ✓ дефіцит трудових ресурсів внаслідок міграції та мобілізації;
- ✓ обмежений доступ до фінансових ресурсів;
- ✓ підвищення рівня підприємницьких ризиків.

Вплив зазначених факторів зумовлює трансформацію підприємницького середовища, що проявляється у зміні структури бізнесу, скороченні кількості підприємств у постраждалих регіонах та активізації підприємницької діяльності у відносно безпечних територіях.

У таблиці 1 систематизовано ключові групи факторів впливу: безпекові, економічні, фінансові, інституційні, соціально-трудова та інфраструктурні. Для кожної групи визначено характер впливу на підприємницьку діяльність. Таблиця дозволяє комплексно оцінити багатовимірність кризових трансформацій та їхній сукупний деструктивний ефект на функціонування бізнесу.

Табл. 1. Вплив воєнно-кризових факторів на підприємницьке середовище

Фактор	Наслідки
Руйнування інфраструктури	Зниження виробничих потужностей
Міграція населення	Дефіцит робочої сили
Логістичні обмеження	Зростання витрат
Фінансові обмеження	Зниження інвестиційної активності
Невизначеність	Зниження ділової активності

Примітка. Сформовано автором

В умовах воєнної економіки мале підприємництво відіграє особливу роль, забезпечуючи гнучкість економічної системи, швидку адаптацію до змін та підтримку зайнятості населення.

Важливим чинником розвитку підприємництва в умовах війни є трансформація інституційного середовища [1, 5]. Державна політика поступово зміщується від регуляторно-контрольної моделі до сервісно-орієнтованої, що передбачає спрощення процедур ведення бізнесу; цифровізацію державних послуг; розширення програм підтримки підприємництва; стимулювання інвестиційної активності [3]. Разом з тим, зберігається низка проблем, серед яких недостатня координація інституцій підтримки; обмежений доступ до фінансових ресурсів; нерівномірність регіонального розвитку підприємництва.

Важливою тенденцією є цифровізація підприємницької діяльності, що сприяє зниженню трансакційних витрат; розширенню доступу до ринків; підвищенню ефективності управління [6].

Рисунок 1 демонструє послідовний та системний вплив воєнно-кризових факторів на підприємницьке середовище України. Механізм включає п'ять ключових етапів:

1. Воєнно-кризові фактори – зовнішні шоки, що включають бойові дії, руйнування інфраструктури, фінансову нестабільність, порушення логістики та інституційні ризики.

2. Дестабілізація економіки – наслідок впливу кризових чинників, який проявляється у зниженні економічної активності, падінні виробництва, скороченні зайнятості та обмеженні фінансових ресурсів.

Рис. 1. Механізм впливу воєнно-кризових факторів на підприємницьке середовище

Примітка. Сформовано автором

3. Зміна умов ведення бізнесу – адаптація підприємств до нових реалій, що включає зміну організаційних процесів, трансформацію каналів збуту, впровадження цифрових інструментів та перебудову виробничих ланцюгів.

4. Адаптація підприємств – процес формування гнучких моделей управління, розвиток кадрового потенціалу, оптимізація ресурсів та диверсифікація джерел фінансування для забезпечення життєздатності бізнесу.

5. Формування нового підприємницького середовища – результат інтеграції адаптивних та інноваційних практик, що забезпечує стійке функціонування суб’єктів господарювання та створює основу для післявоєнного економічного відновлення.

Механізм підкреслює циклічність та взаємозв’язок між зовнішніми кризовими факторами і внутрішньою здатністю підприємств до адаптації, демонструючи, що сучасне підприємницьке середовище формується як динамічна система, що здатна до саморегуляції та відновлення.

У контексті відбудови економіки особливого значення набуває формування ефективного підприємницького середовища, яке повинно базуватися на таких принципах як інституційна стабільність; доступність фінансових ресурсів; розвиток цифрової інфраструктури; підтримка інноваційної діяльності.

Таблиця 2 демонструє ключові напрями формування та розвитку підприємницького середовища в умовах післявоєнної відбудови економіки України. Вона відображає комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільності, зростання та конкурентоспроможності бізнесу в умовах високої невизначеності та трансформаційних змін.

Інституційний напрям передбачає спрощення регулювання підприємницької діяльності, створення прозорих правил ведення бізнесу, оптимізацію ліцензування та адміністрування, що дозволяє знизити регуляторні бар’єри та підвищити ефективність функціонування підприємств. Фінансовий напрям включає розширення доступу до кредитів, грантів, інвестиційних та страхових продуктів, що забезпечує підприємствам необхідну ліквідність та стимулює розвиток бізнес-ініціатив у складних економічних умовах.

Табл. 2. Напрями формування підприємницького середовища в умовах відбудови

Напрямы	Заходи
Інституційний	спрощення регулювання
Фінансовий	доступ до кредитів
Інфраструктурний	розвиток бізнес-інфраструктури
Соціальний	підтримка зайнятості
Інноваційний	розвиток цифровізації

Примітка. Сформовано автором

Інфраструктурний напрям охоплює розвиток бізнес-інфраструктури, зокрема бізнес-інкубаторів, логістичних центрів, технологічних парків та платформ підтримки малого та середнього бізнесу, що створює сприятливі умови для ведення діяльності та інноваційного розвитку. Соціальний напрям спрямований на підтримку зайнятості, розвиток людського капіталу та забезпечення соціальної стабільності, що підвищує адаптаційний потенціал підприємств та сприяє збереженню робочих місць. Інноваційний напрям передбачає розвиток цифровізації, впровадження сучасних управлінських та технологічних рішень, автоматизацію процесів і застосування цифрових платформ для підвищення ефективності бізнес-процесів та розширення ринкових можливостей.

Представлена класифікація дозволяє системно оцінити комплекс заходів, необхідних для формування стійкого та конкурентоспроможного підприємницького середовища на етапі післявоєнного відновлення.

У таблиці 3 систематизовано ключові фактори, що визначають рівень адаптаційного потенціалу суб'єктів підприємництва в умовах воєнно-кризових трансформацій та нестабільного зовнішнього середовища. Подана структура дозволяє комплексно оцінити внутрішні й зовнішні передумови стійкості бізнесу та його здатності до швидкого реагування на зміни.

Табл. 3. Фактори формування адаптаційного потенціалу підприємництва

Фактор	Характеристика впливу
Організаційна гнучкість	швидкість реагування на зміни
Цифровізація	оптимізація бізнес-процесів
Фінансові ресурси	забезпечення ліквідності
Кадровий потенціал	здатність до інновацій
Інституційна підтримка	стабільність функціонування

Примітка. Сформовано автором

Організаційна гнучкість характеризує спроможність підприємства оперативно змінювати управлінські рішення, структуру виробництва, канали збуту та логістичні ланцюги відповідно до нових умов діяльності. Вона є базовою передумовою виживання бізнесу в умовах високої невизначеності.

Цифровізація забезпечує оптимізацію бізнес-процесів, підвищення прозорості управління, автоматизацію операційної діяльності та розширення можливостей дистанційної взаємодії з партнерами й клієнтами. Її рівень безпосередньо впливає на ефективність функціонування підприємств у кризових умовах.

Фінансові ресурси визначають здатність підприємства підтримувати ліквідність, покривати поточні витрати, здійснювати інвестиції та забезпечувати фінансову стійкість. Доступ до внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування є критичним чинником стабільності діяльності.

Кадровий потенціал відображає рівень професійної компетентності персоналу, його готовність до інноваційних змін та освоєння нових технологій. Розвиток людського капіталу формує основу для підвищення конкурентоспроможності підприємства [5].

Інституційна підтримка включає державні програми допомоги, регуляторні механізми, фінансові інструменти стимулювання та інфраструктуру підтримки бізнесу. Вона забезпечує зовнішні умови стабільного функціонування підприємницького сектору та знижує рівень системних ризиків.

Таким чином, сучасне підприємницьке середовище України формується під впливом складних воєнно-кризових факторів, що зумовлюють необхідність його глибокої трансформації. Ефективне відновлення економіки можливе лише за умови формування адаптивного, інноваційного та інституційно збалансованого підприємницького середовища.

Отже, представлена система факторів демонструє, що адаптаційний потенціал підприємництва формується на основі взаємодії внутрішніх ресурсів і зовнішнього інституційного середовища, що є визначальним для забезпечення його стійкості та розвитку в умовах воєнної економіки та післявоєнної відбудови.

Рисунок 2 відображає ключові стратегічні напрями розвитку підприємницького середовища в умовах післявоєнного відновлення економіки України, що формують основу для забезпечення його стійкості, конкурентоспроможності та довгострокового зростання.

Рис. 2. Стратегічні напрями розвитку підприємницького середовища
Примітка. Сформовано автором

Інституційна трансформація передбачає удосконалення нормативно-правового забезпечення підприємницької діяльності, дерегуляцію, підвищення прозорості та ефективності державного управління, а також формування сервісно-орієнтованої моделі взаємодії держави і бізнесу.

Інвестиційна активізація спрямована на залучення внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів, розширення доступу до інвестиційних інструментів, стимулювання приватних інвестицій та використання міжнародної фінансової підтримки для відбудови економіки.

Цифрова трансформація охоплює розвиток цифрової економіки, впровадження інноваційних технологій, автоматизацію бізнес-процесів та розширення використання електронних сервісів, що підвищує ефективність діяльності суб'єктів господарювання.

Розвиток людського капіталу передбачає підвищення кваліфікації працівників, розвиток професійних компетенцій, адаптацію кадрів до нових умов господарювання та стимулювання підприємницької ініціативи [5, 13].

Регіональна диверсифікація спрямована на забезпечення збалансованого розвитку підприємництва на місцевому рівні, підтримку регіональних бізнес-екосистем, зменшення територіальних диспропорцій та активізацію економічної діяльності в громадах.

Таким чином, представлена на рисунку система стратегічних напрямів має комплексний характер і відображає взаємопов'язану сукупність заходів, реалізація яких забезпечує формування ефективного підприємницького середовища як ключового чинника післявоєнної відбудови та економічного розвитку України.

Рисунок 3 відображає логіко-структурну систему розвитку підприємницького середовища в умовах воєнно-кризових трансформацій та післявоєнної відбудови економіки. Запропонована система демонструє послідовний причинно-наслідковий зв'язок між ключовими етапами формування стійкого підприємництва.

Рис. 3. Система розвитку підприємницького середовища в умовах відбудови економіки

Примітка. Сформовано автором

Початковим елементом є воєнно-кризові фактори, які виступають каталізатором глибоких економічних змін та зумовлюють дестабілізацію функціонування суб'єктів господарювання. Їх вплив призводить до трансформації підприємницького середовища, що проявляється у зміні умов ведення бізнесу, порушенні традиційних економічних зв'язків та зростанні рівня невизначеності.

Наступним етапом є формування адаптаційних механізмів, які включають гнучкі моделі управління, цифровізацію бізнес-процесів, релокацію підприємств, диверсифікацію джерел фінансування та оптимізацію ресурсного забезпечення. Важливу роль у цьому процесі відіграє державна підтримка, що реалізується через регуляторні спрощення, фінансові інструменти, розвиток інфраструктури підтримки підприємництва та цифровізацію адміністративних послуг.

Подальший розвиток системи забезпечується через інновації та інвестиції, які виступають ключовими драйверами модернізації економіки, підвищення ефективності діяльності підприємств та розширення їх конкурентних можливостей. Завершальним етапом є досягнення стійкого розвитку підприємництва, що характеризується високим рівнем адаптивності, інноваційності, конкурентоспроможності та здатності до функціонування в умовах зовнішніх шоків.

Таким чином, представлена система відображає комплексний і циклічний характер розвитку підприємницького середовища, де кожен етап логічно пов'язаний із попереднім і формує основу для ефективної відбудови економіки України. Серед ключових напрямів відновлення підприємницького середовища доцільно виділити удосконалення регуляторної політики; розвиток програм державної підтримки; стимулювання інвестицій; розвиток людського капіталу.

Висновки. Дослідження показало, що воєнно-кризові фактори суттєво впливають на підприємницьке середовище України, зумовлюючи його трансформацію та адаптацію до нових умов. Встановлено, що підприємництво виступає важливим інструментом забезпечення економічної стійкості та відновлення економіки. Обґрунтовано необхідність формування ефективного підприємницького середовища, яке базується на поєднанні інституційних, фінансових та інноваційних механізмів. Реалізація запропонованих заходів сприятиме відновленню економіки України, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та забезпеченню сталого розвитку.

Література:

1. Чернега І. І., Хахалін М. В. Трансформація діяльності та стратегії розвитку малого підприємництва в умовах ризиків. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія Економіка», Серія «Державне управління»*. 2026. № 1(43) 2026. С. 180–193. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-1\(43\)](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-1(43))
2. Ліба Н. С., Котубей Ю. І. Мале і середнє підприємництво як драйвер економічної стійкості та регіонального розвитку в умовах післявоєнної трансформації України. *Ефективна економіка*. 2025. № 5. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.23>.
3. Войтенко А. Б., Плотнікова М. Ф., Булуй О. Г. Інформаційні технології у комунікації та взаємодії влади, суспільства і бізнесу у публічному управлінні,

місцевому самоврядуванню та розвитку підприємництва. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.2.38

4. Белінська Я. В., Юр'єва П. Б. Соціальне підприємництво як інноваційний механізм досягнення цілей сталого розвитку: зарубіжний досвід та уроки для України. *Ефективна економіка*. 2025. № 5. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.15>.

5. Бортнік С. М., Вознюк Ю. С. Особливості розвитку та мотивація підприємництва в умовах військового стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 70. С. 54–62.

6. Балановська Т.І., Гоголя О.П. Вплив чинників на формування підприємницького середовища у сільській місцевості України. *Економіка і суспільство*. Вип. 14. 2018. С. 237–247.

7. Чернега І. І., Соколюк С. Ю., Бленда Н. О., Жарун О. В., Коротєєв М. А., Майданюк Р. П. Глобальна світова криза 2020-2023 років та її вплив на діяльність підприємницьких структур. *Збірник наукових праць Уманського національного університету*. 2024. Випуск 104. С. 383–391.

8. Бобиль В. В., Сорокін К. О. Вплив воєнного стану на розвиток підприємницької діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.30>.

9. Боковець В. В. Стан і тенденції впливу військових подій на економічну ситуацію в країні. Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України : зб. наук. пр. X Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 06-07 жовт. 2022 р. Вінниця : Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2022. Ч. 1. С. 109–115.

10. Верхоглядова Н. Особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-56>.

11. Касич А. О., Джура А. М. Стартапи як форма підприємницької діяльності: поняття, значення, зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 2. С. 24–31.

12. Босак А. О., Штипук О. В. Комплексна оцінка ефективності використання факторів виробництва: підходи до вимірювання землі, праці, капіталу та підприємницької діяльності. *Ефективна економіка*. 2025. № 4. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.76>.

13. Бужимська К. О., Царук І. М. Економіко-психологічні аспекти розвитку підприємництва в сучасних умовах. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 67. С. 57–61.

References:

1. Cherneha, I. I., & Khakhalin, M. V. (2026). Transformation of activities and development strategies of small entrepreneurship under risk conditions. *Topical Issues in Modern Science. Economics Series, Public Administration Series*, 1(43), 180–193. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-1\(43\)](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-1(43)) [in Ukrainian].

2. Liba, N. S., & Kotubei, Yu. I. (2025). Small and medium entrepreneurship as a driver of economic resilience and regional development in the conditions of Ukraine's post-war transformation. *Efficient Economy*, (5). <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.23> [in Ukrainian].

3. Voitenko, A. B., Plotnikova, M. F., & Bului, O. H. (2021). Information technologies in communication and interaction between government, society, and business in public administration, local self-government, and entrepreneurship development. *Public Administration: Improvement and Development*, (2). <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.2.38> [in Ukrainian].
4. Belinska, Ya. V., & Yurieva, P. B. (2025). Social entrepreneurship as an innovative mechanism for achieving sustainable development goals: Foreign experience and lessons for Ukraine. *Efficient Economy*, (5). <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.15> [in Ukrainian].
5. Bortnik, S. M., & Vozniuk, Yu. S. (2023). Features of development and motivation of entrepreneurship under martial law. *Market Infrastructure*, (70), 54–62. [in Ukrainian].
6. Balanovska, T. I., & Hohulia, O. P. (2018). Influence of factors on the formation of the entrepreneurial environment in rural areas of Ukraine. *Economy and Society*, (14), 237–247. [in Ukrainian].
7. Cherneha, I. I., Sokoliuk, S. Yu., Blenda, N. O., Zharun, O. V., Korotieiev, M. A., & Maidaniuk, R. P. (2024). The global world crisis of 2020–2023 and its impact on the activities of entrepreneurial structures. *Collection of Scientific Works of Uman National University*, (104), 383–391. [in Ukrainian].
8. Bobyl, V. V., & Sorokin, K. O. (2025). The impact of martial law on the development of entrepreneurial activity in Ukraine. *Efficient Economy*, (2). <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.30> [in Ukrainian].
9. Bokovets, V. V. (2022). State and trends of the impact of military events on the economic situation in the country. In *Socio-political, economic and humanitarian dimensions of Ukraine's European integration: Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference* (Part 1, pp. 109–115). Vinnytsia: Publishing and Editorial Department of VTEI KNTEU. [in Ukrainian].
10. Verkhohliadova, N. (2022). Features of security management of entrepreneurial activity under martial law. *Economy and Society*, (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-56> [in Ukrainian].
11. Kasych, A. O., & Dzhura, A. M. (2019). Startups as a form of entrepreneurial activity: Concept, significance, and foreign experience. *Investments: Practice and Experience*, (2), 24–31. [in Ukrainian].
12. Bosak, A. O., & Shtypuk, O. V. (2025). Comprehensive assessment of the efficiency of production factor use: Approaches to measuring land, labor, capital, and entrepreneurial activity. *Efficient Economy*, (4). <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.76> [in Ukrainian].
13. Buzhymyska, K. O., & Tsaruk, I. M. (2022). Economic and psychological aspects of entrepreneurship development in modern conditions. *Market Infrastructure*, (67), 57–61. [in Ukrainian].

Annotation

Maydanyuk R. P.

The impact of war-crisis factors on the business environment in the context of economic reconstruction of Ukraine

The article examines the impact of war-crisis factors on the formation and transformation of the business environment in Ukraine in the context of full-scale armed aggression and post-war economic recovery.

Key groups of influencing factors are systematized: security, economic, financial, institutional, social and labor and infrastructure, and the consistent and systemic impact of war and crisis factors on the business environment of Ukraine is revealed. Key directions for the formation and development of the business environment in the conditions of post-war reconstruction of the economy of Ukraine are substantiated. A set of measures aimed at ensuring stability, growth and competitiveness of business in conditions of high uncertainty and transformational changes is proposed and substantiated. The key factors that determine the level of adaptation potential of business entities in the conditions of war-crisis transformations and unstable external environment are systematized. Strategic directions for the development of the business environment in the conditions of post-war recovery of the Ukrainian economy are identified, which form the basis for ensuring its stability, competitiveness and long-term growth.

It is substantiated that the modern business environment operates under the influence of a high level of uncertainty, which necessitates the need for business adaptation to new risks and challenges. Key destructive factors are identified, including: destruction of production infrastructure, logistical constraints, reduction in effective demand, labor shortages, and limited access to financing.

The transformational changes in the business environment are analyzed, in particular, the strengthening of the role of small and medium-sized businesses as a factor of economic stability, the growing importance of digitalization, and the development of new forms of entrepreneurial activity. It is proven that in the conditions of a war economy, entrepreneurship performs not only an economic but also a social function, contributing to the preservation of employment and stabilization of the socio-economic situation.

Key words: *business environment, war and crisis factors, small business, reconstruction of the economy of Ukraine, economic reconstruction, risks, institutional support, digitalization, relocation of enterprises.*